ARCHIWUM PAŃSTWOWE W BIAŁYMSTOKU

Nr zespołu: **47**
Nazwa zespołu: **Urząd Wojewódzki Białostocki 1920-1939**
Sygnatura: **112**

Miesięczne sprawozdania sytuacyjne wojewody białostockiego za 1939 r.

Spis zawartości:

1. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc luty 1939 r.**
   - I. Sytuacja ogólna
   - II. Przegląd prasy
   - III. Polski ruch polityczny
   - IV. Sekty religijne
   - V. Mniejszości narodowe
2. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc marzec 1939 r.**
   - I. Sytuacja ogólna
   - II. Przegląd prasy
   - III. Polski ruch polityczny
   - IV. Sekty religijne
   - V. Mniejszości narodowe
3. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc kwiecień 1939 r.**
   - I. Sytuacja ogólna
   - II. Przegląd prasy
   - III. Polski ruch polityczny
   - IV. Sekty religijne
   - V. Mniejszości narodowe
4. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc maj 1939 r.**
   - I. Sytuacja ogólna
   - II. Przegląd prasy
   - III. Polski ruch polityczny
   - IV. Sekty religijne
   - V. Mniejszości narodowe
5. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc czerwiec 1939 r.**
   - I. Sytuacja ogólna
   - II. Przegląd prasy
   - III. Polski ruch polityczny
   - IV. Sekty religijne
   - V. Mniejszości narodowe
6. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc lipiec 1939 r.**
   - I. Sytuacja ogólna
   - II. Przegląd prasy
   - III. Polski ruch polityczny
   - IV. Sekty religijne
   - V. Mniejszości narodowe

ROSTA POWIATOWY

Bielski Podlaski

Nr. B.42

tuacyjne sprawozdanie
ołeczno-polityczne za
esiąc luty 1939 r.

Bielsk Podl., dnia 4 /III 1939 r.

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno-Polityczny /

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc luty 1939 r. przedkładam.-

STAROSTA POWIATOWY

/ Z. Januszkiewicz/

Otrzymują do wiadomości :

Dowództwo Okręgu Korpusu Nr. IX
Samodzielny Referat Informacyjny

w Brześciu n.B.

Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku
" " " w Ostrowi - Maz.
" " " w Wysoko- Maz.
" " " w Wołkowysku
" " " w Brześciu n.B.
" " " w Prużanie
" " " w Siedlcach
" " " w Sokołowie

SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY D. O. K. IX.
Dnia 17 MARZ. 1939 r. Przydział
Załączników
L. dz. 3289

ZANOTOWANO
Sie. 17/III 39

2

Część I. Sytuacja ogólna.

Ubiegły miesiąc luty żywszy był nieco w poczynania polityczne i organizacyjne zarówno ze strony OZN. jak i Stronnictw opozycyjnych t.j. S.N. i S.L. To ostatnie nie może się zdobyć jednak na zmontowanie sieci organizacyjnej w powiecie i wszczęcia normalnej działalności.

Większa ruchliwość polityczna związana jest z mającymi się odbyć wyborami do rad gminnych. W niektórych gminach istnieją możliwości wystawiania list kompromisowych.

Sytuacja gospodarcza zmianom nie uległa i na tym odcinku szczególniejszych zmian nie notowano.

3

Część II. Przegląd prasy.

1. Nowe czasopisma nie powstały. -
2. Przestały wychodzić czasopisma.
3. Konfiskaty.-
4. Procesy prasowe

4

Część III. Polski ruch polityczny

O.Z.N.

W dniu 5 ub.m. w Bielsku Podlaskim odbyło się zebranie Rady Obwodowej i odprawa przewodniczących kół O.Z.N. Przewodniczył poseł na Sejm Erdman. Omawiano sprawy organizacyjne. Obecnych było 20 osób.

W tym.e dniu w sali Domu Ludowego w Bielsku Podl. odbył się zjazd członków i sympatyków OZN., pod przewodnictwem dyrektora gimnazjum-Chmiela. Przemawiali posłowie:

Dobkowski Józef - o organizacji i pracy Obozu Zjednoczenia Narodowego, przyczym podkreślił, że polega ona na ścisłym podporządkowaniu się Władzom najwyższym. Poruszył kwestię żydowską i podkreślił, że do rozwiązania jej musi OZN-owi pomóc całe społeczeństwo, przez niekupowanie nic u żydów.

Poseł Erdman - wyjaśnił sprawę złych warunków gospodarczych w rolnictwie i niski poziom kultury rolnej.

Senator Mazowski - wyjaśnił położenie Polski w Europie i politykę zagraniczną Polski, oraz poruszył konieczność walki OZN-u z akcją komunistyczną.

Poseł Mystkowski - nawoływał do współpracy z OZN-em. Obecnych na zebraniu było około 200 osób.

W dniu 26 lutego r.b. w sali Miejskiej w Kleszczelach odbyło się zebranie OZN. obejmujące miasto i gminę Kleszczele. Przewodniczył Witold Kosiński właściciel w majątku Gregorowce. Zebranie miało charakter organizacyjny. Na zebranie stawiło się wraz z członkami około 80 osób.

Stronnictwo Narodowe.

Koło S.N. we wsi Markowie - Wielkim, gminy Brańsk z dniem 1 stycznia 1939 roku podporządkowało się organizacyjnie Zarządowi Powiatowemu S.N. w Wysoko-Mazowiecku i zostało włączone do obwodu Piekuty.

W dniu 12 ub.m. w Ciechanowcu odbyło się zebranie członków zarządu obwodu na którym postanowiono zwołać walne zebranie dla usprawnienia działalności poszczególnych jednostek. Postanowiono wybrać z każdego koła po jednym członku do zarządu obwodu. Omawiano sprawę zorganizowania w Ciechanowcu kursu instruktorskiego, oraz prowadzenie bojkotu żydów w czasie targów i jarmarków w Ciechanowcu.

W dniu 21 ub.m. Mierzwińska Felicja , żona prezesa powiatowego S.N. Mierzwińskiego Michała, urządziła w swoim mieszkaniu na kol. Krupice, gm. Wyszki - zebranie członków SN. z okolicznych kół, na którym prowadziła agitację za wybraniem jej męża na stanowisko Wójta gminy. Sam Mierzwiński jeździ po wioskach i prowadzi agitację, by

członkowie i sympatycy SN. poparli jego kandydaturę na wójta.

Stronnictwo Ludowe.

W dniu 14 ub.m. do wsi Mierzynówka, gm. Grodzisk, a w dniu następnym do wsi Grodzisk przybył sekretarz Stronnictwa Ludowego Pietrzak z Brańska celem zorganizowania tam kół Stronnictwa Ludowego. Żaden z gospodarzy nie chciał udzielić Pietrzakowi lokalu na zebranie, jak również nie znalazł Pietrzak chętnych do zapisania się na członków Stronnictwa Ludowego. W żadnej z wymienionych wsi kół Stronnictwa zorganizować nie zdołał.

W dniu 19 lutego r.b. w Bielsku Podlaskim w lokalu T.U.R. odbył się powiatowy zjazd członków Stronnictwa Ludowego, na który przybyli : Praga - kierownik wojewódzkiego sekretariatu S.L.w Białymstoku, instruktor powiatowy S.L. powiatu bielskiego Pietrzak Józef z Brańska, Siekluckl Stanisław z Siekluk, gminy Boćki, Olejnicki Józef z Bielska Podlaskiego i Ostrowska Nadzieja ze wsi Plutycze, gminy Wyszki, oraz kilkunast gospodarzy z okolicznych wsi. Ogółem na zebraniu było około 20 osób. Zjazd zagaił Pietrzak , który mówił, że chłopów ogółem jest około 75 %, że nie są oni zorganizowani i dlatego też źle są traktowani przez władze. W czasie wyborów do ciał ustawodawczych Rząd nie zgodził się na postulaty Stron.Lud. wyrażające się ułaskawieniem więźniów brzeskich i zmiany ordynacji wyborczej i dlatego Stron.Lud. nie wzięło udziału w wyborach. Że Witos nie powróci do kraju dopóki nie nastąpi ułaskawienie. Następnie Praga nawoływał do nie słuchania narodowców i komunistów i nie łączenia się z PPS.CKW. gdyż tam znajdują się żydzi. Zalecał zakładać koła po wsiach. Obecny zjazd miał na celu wybranie zarządu powiatowego, a ponieważ na zjazd nie przybyli prezesi wszystkich kół - wybory odłożono do połowy kwietnia r.b.

6

Część IV. Sekty religijne

Negatywne.

7

Część V. Mniejszości narodowe.

a/ Rosjanie .

W dniu 19 lutego r.b. w Hajnówce odbyło się zebranie członków Rosyjskiego Komitetu Społecznego grupy w Hajnówce. Obecnych na zebraniu było 24 osoby. Na porządek dzienny zebrania złożyły się :

1/ krótkie sprawozdanie pełnomocnika o dotychczasowej działalności,

2/ zaznajomienie grupy z planem działalności w pierwszym półroczu 1939 r.

3/ sprawy bieżące.

Obrady odbywały się w języku rosyjskim.

b/ Ż y d z i.

W dniu 5.II Kultur Liga w Brańsku, zorganizowała odczyt na temat : "Fata Morgana a rzeczywistość ".

W dniu 4.II w Bielsku Podlaskim Bund zorganizował odczyt , który wygłosił Lewik Szymon z Warszawy na temat : literatura, sztuka i życie.

W dniu 17.II - w Bielsku Podl. odbyło się zebranie członków Zjednoczenia Szkół Żydowskich. Omawiano sprawy organizacyjne, opłaty członkowskie i wybory nowego Zarządu.

W dniu 18.II z okazji wyjazdu do Ameryki, podejrzanej o działalność wywrotową Rak Chai z Bielska, komuniści i sympatycy żydzi urządzili jej pożegnanie, na którym w czasie przemówień Masermana Berko,Złotkiewicza Emanuela i Farber Lejbki - z Bielska,podejrzany o działalność komun. - poruszane były tematy polityczne.

W dniu 21.II - organizacja " Brith Trumpeldor" w Hajnówce zorganizowała odczyt , który wygłosił delegat z Warszawy Dykerman Chackiel. Temat : Palestyna w niebezpieczeństwie.

W dniu 24.II - w Brańsku odbyło się zebranie sekcji młodzieżowej T-wa Przyjaciół Pracującej Palestyny, na którym członkowie Jęczmień Elko i Glik Nachman z Brańska, wygłosili przemówienia na temat : kulturalne wychowanie młodzieży sjonistycznej oraz sprawy organizacyjne.

W dniu 25.II - organizacja młodzieży sjonistycznej " Brith Trumpeldor " w Ciechanowcu, urządziła zabawę taneczną z okazji porzegnania członków, odjeżdżających do Palestyny.

W dniu 26.II organ. "Centos " urządziła w Bielsku zabawę taneczną,dochód z której przeznaczono na cele organizacyjne.

1

ROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Nr. B.42

tuacyjne sprawozdanie
łeczno-polityczne za
iesiąc marzec 1939 r.

608

Bielsk Podl., dnia 4 /IV 1939 r.

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/ Wydział Społeczno-Polityczny/

SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY D. O. K. IX

Dnia 6 KW. 1939 r.	Przydział
Załączników	
L. dz. 4856	

ZEWIDOWANO
1/V. 39 r.

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc marzec 1939 r. przedkładam.-

STAROSTA POWIATOWY

/ Z. Januszkiewicz /

Otrzymują do wiadomości :

Dowództwo Okręgu Korpusu Nr. IX
Samodzielny Referat Informacyjny

w Brześciu n.B.

Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku
" " " w Ostrowi - Maz.
" " " w Wysoko-Maz.
" " " w Wołkowysku
" " " w Brześciu n.B.
" " " w Prużanie
" " " w Siedlcach
" " " w Sokołowie

Część I. Sytuacja o g ó l n a.

Uwaga całego społeczeństwa w m. marcu, w którym przypadł szereg ważnych rocznic oraz wydarzeń natury politycznej i wojskowej pochłonięta i oderwana była niemal całkowicie od dzielących społeczeństwo różnic ideologicznych. Potwierdzeniem zdrowych instynktów państwowych drzemiących powszechnie w masach ludności wsi i miast, był jednolity zdecydowany odruch całego społeczeństwa na alarm o możliwości niemieckiej agresji w stosunku do Polski.

Powołani do służby wojskowej rezerwiści, będąc w przekonaniu, że jesteśmy w przededniu wojny z Niemcami z bezprzykładnym zapałem i ochotą udawali się do swych pułków. Ci rezerwiści, którzy kart powołania nie otrzymali zgłaszali się samorzutnie do urzędów gminnych i posterunków P.P. nalegając o powołanie ich. Entuzjazm do obrony granic Państwa był powszechny i ogarniał wszystkie warsztaty społeczne bez różnicy narodowości. Charakterystycznym tylko i może nieco ujemnym dla ludności wiejskiej był pęd do nabywania artykułów pierwszej potrzeby, a przedewszystkiem soli, którą po prostu rozchwytywano. To też polecikiem sprzedawanie soli bez żadnych ograniczeń, co podziałało na ludność otrzeźwiająco.

Działalność Stronnictw politycznych była stosunkowo nieznaczna i ograniczała się do działalności wewnętrznej. Jedynie tylko wybory do Rad Gminnych, które już zostały ukończone, wzbudzały nieznaczne zresztą roznamiętnienia przy doborze kandydatów na radnych gminnych.

Część II. Przegląd prasy.

1. Nowe czasopisma nie powstały.

2. Przestały wychodzić czasopisma -

3. Konfiskaty -

4. Procesy prasowe -

4

Część III. Polski ruch polityczny.

O.Z.N.

W dniu 5 ub.m. odbyło się zebranie członków koła O.Z.N. w Czeremsze na którym przemawiali : Żarski Kazimierz, Kryszczukajtis Mirosław i Szczepański Romuald - omawiając deklarację i zadania OZN-u. Na zebraniu było około 50 osób.

W dniu 12 ub.m. w Bielsku Podlaskim, z okazji drugiej rocznicy ogłoszenia deklaracji odeowej OZN.- odbyło się zebranie członków i sympatyków OZN., które zagaił prezes pow.koła Józef Chmiel, a następnie przemawiali :

Stanisław Badowski, profesor miejscowego gimnazjum o celach i zadaniach OZN-u na tle polskiej rzeczywistości,

Pohorski Józef, profesor gimnazjum - na temat "Kolonie warunkiem rozwoju naszego życia gospodarczego".

Na zebraniu było około 150 osób.

W dniu 16 ub.m. w lokalu Domu Ludowego w Bielsku Podlaskim, z okazji połączenia granic Polsko-Węgierskiej, miejscowe koło OZN-u, zwołało zebranie członków i sympatyków, na którym dyrektor gimnazjum Chmiel - wyjaśnił znaczenie odzyskania wspólnej granicy z Węgrami, a profesor gimnazjum Badowski, scharakteryzował obecne położenie geograficzne Polski i granicę łączącą z Węgrami. Obecnych na zebraniu było około 200 osób.

Stronnictwo Narodowe.

12395/39 IV

W dniu 12 ub.m. w mieszkaniu działacza S.N. Zabłockiego Jana we wsi Markowo Wielkie, gm. Brańsk przebywali : Wysocki Józef, Malinowski Wincenty, Antoniak Aleksander z Markowa Wielkiego oraz Pierzchała Kazimierz z Piekut, pow. wysoko-mazow. Omawiano sprawę pobicia tych handlarzy żydów z Brańska, którzy wychodzą w dnie tagrowe za rogatki Brańska i skupują zboże i drób. Pierzchała narzekał na słabą akcję SN. na terenie gm. brańskiej i zaprojektował wywrócenie kilku straganów żydom. w czasie targu. Projekt ten nie znalazł jednak poparcia, a Zabłocki wyraził się, że nie chce się więcej narażać, gdyż i tak miał już dużo spraw za zajścia antyżydowskie.

Stronnictwo Ludowe.

W dniu 17 ub.m. sekretariat Str.Lud. w Bielsku, otrzymał kilkanaście list, dla zebrania podpisów o amnestię dla Wincentego Witosa i innych przebywających na emigracji. Listy zostały rozesłane członkom S.L. na terenie powiatu i zebrano ogólnie 110 podpisów.

3149/39 IV.

W dniu 27 ub.m. sekretarz powiatowy SL. Pietrzak Józef z Brańska, odchodząc do wojska, opowiadał, że opozycja nosi się z zamiarem wydania odezwy do Narodu z żądaniem ustąpienia obecnego Rządu, ze względu na źle prowadzoną politykę zagraniczną.

O.N.R.

W dniu 19 marca r.b. o godz. 20 w lokalu gimnazjum państwowego w Drohiczynie, w czasie słuchania przez uczniów i nauczycielstwo przemówienia Pana Prezydenta R.P., nadawanego przez

radio, w klasach podówczas pustych, zostały rozrzucone ulotki ONR., w ilości około 100 sztuk.

PPS. CKW.

W dniu 22 ub.m. w Hajnówce odbyła się konferencja, z udziałem członków PPS.TUR-u i Klas.Zw.Zaw., w sprawie obchodu 1-majowego. Postanowiono, że akcją organizacyjną zajmie się PPS., które równocześnie przestąpi już do przeprowadzenia zbiórki pieniężnej wśród robotników, na cele organizacyjne.

6

Część IV . Sekty religijne.

Wyznanie prawosławne.

W dniu 25 ub.m. w Bielsku Podlaskim odbył się zwołany przez dziekana prawosławnego ks. Mikołaja Żukowowa zjazd duchowieństwa prawosławnego z powiatu. Wzięło w nim udział około 40 duchownych.

Na zjeździe był obecny Starosta Powiatowy i Inspektor Szkolny.

Ks. dziekan Żukow wygłosił przemówienie na temat wychowania religijnego młodzieży i potrzebie współdziałania w tej mierze kierownictwa szkół powszechnych z duchowieństwem prawosławnym. Podkreślił w dłuższym ustępie, konieczność podjęcia akcji ze strony duchowieństwa nad wychowaniem obywatelskim i przywiązaniem do Państwa i kultury polskiej młodzieży. Jako kardynalną zasadę tej akcji uważa niezwłoczne wprowadzenie języka polskiego do cerkwi we wszystkich parafiach i świątyniach na terenie powiatu. Kazania na specjalnie dla młodzieży szkolnej odprawianych nabożeństwach powinny być wygłaszane wyłącznie w języku polskim, a w dniu świąt państwowych odprawiać nabożeństwa w języku polskim. Przewodnią myślą tego jest zespolenie cerkwi i ludności, głównie młodego pokolenia, z Państwem Polskim i wyrugowanie z cerkwi języka rosyjskiego i wizji zaborczej przeszłości.

Stanowcze i b. odważne postawienie tej sprawy przez ks.Żukowa zrobiło duże wrażenie na duchowieństwie. Kilku dochownych podtrzymało i wypowiedziało się pozytywnie o poruszonej przez ks. Żukowa kwestii, większość zachowała się milcząco.

Należy oczekiwać, że w związku ze zdecydowanym ujawnieniem przez ks. dziekana Żukowa swojego oblicza, będzie przeciwko niemu zorganizowana akcja w terenie i Konsystoru prawosławnym w Warszawie przez elementy rusyfikatorskie.

Część V. Mniejszości narodowe.

Mniejszość ukraińska

W dniu 12 marca r.b. w Hajnówce, w lokalu emigrantów ukraińskich, odbyła się akademia żałobna, poświęcona 78 rocznicy śmierci Tarasa Szewczenki, Słowo wstępne wygłosił prezes miejscowego oddziału Reżnik Bazyl, wyjaśniając działalność poety Szewczenki na polu niepodległościowym, nazywając go budzicielem narodu ukraińskiego do walki o własne państwo i własne ideały. Walter Ignacy scharakteryzował biografię Szewczenki, oraz dzieci wygłosiły kilka wierszy poety Łazarenki. Przemówienia i pieśni, wygłoszone były w języku ukraińskim. Obecnych na akademii było około 50 osób.-

Mniejszość żydowska.

Pomiędzy Żydami powstało zaniepokojenie w związku z akcją Niemiec. Żydzi otrzymali wiadomości, że Niemcy wysłali swoich agentów do Palestyny, którzy organizują tam Arabów dla wywołania niepokoju w całej Palestynie. Z drugiej strony żywią nadzieje, że sytuacja ich w Polsce poprawi się, gdyż Polska obecnie będzie chciała utrzymać wewnątrz kraju spokój. Mają nadzieję, że nawet może być przywrócony ubój rytualny.

W związku u zamierzaniami, całkowitego zniesienia uboju rytualnego, żydzi na terenie, na znak protestu, wstrzymali się na czas 14 do 31 marca r.b. od spożycia mięsa.

TAROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Nr. B.42

tuacyjne sprawozdanie
łeczno-polityczne za
esiąc kwiecień 1939 r.

Bielsk Podl., dnia 5 /V 1939 r.

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno- Polityczny/

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc kwiecień 1939 r. przedkładam.-

STAROSTA POWIATOWY

Otrzymują do wiadomości :

wództwo Okręgu Korpusu Nr. IX
amodzielny Referat Informacyjny

w Brześciu n.B.

an Starosta Powiatowy w Białymstoku
" " " w Ostrowi - Maz.
" " " w Wysoko- Maz.
" " " w Wołkowysku
" " " w Brześciu n.B.
" " " w Prużanie
" " " w Siedlcach
" " " w Sokołowie

ZANOTOWANO
20.V.39 r.

SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY D. O. K. IX.
9 MAJ. 1939
Dnia ... miesiąc ... 19 ... r. Przydział
Załączników ...
L. dz. 6465

9

Część I. Sytuacja o g ó l n a .

Uwaga społeczeństwa bez różnicy narodowości przykuta była w miesiącu sprawozdawczym do wydarzeń i ich dalszego rozwoju, wynikłych wskutek agresji Niemiec. Nastroje ludności wszystkich warstw cechowała zdecydowana stanowczość obrony przed zakusami Niemiec w stosunku do Gdańska i Pomorza. Po rozpisaniu POP. i zawarciu układu polsko-angielskiego, wyjaśniającego zdecydowane stanowisko Polski nastroje te wzmogły i utrwaliły.

Działalność poszczególnych ugrupowań politycznych w tych warunkach zeszła na dalszy plan i nie budziła większego zainteresowania. Nawet przygotowania PPS.CKW. do obchodu 1 majowego w tak sużym ośrodku robotniczym jak Hajnówka zepchnięte zostały do zadań drugorzędnej wagi.

10

Część II. Przegląd p r a s y.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wchodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy prasowe -

11

Część III. Polski ruch polityczny.

O. Z. N.

W dniu 2.IV b.r. w sali Domu Ludowego w Hajnówce, odbyło się zebranie, zwołane przez miejscowe koło OZN-u. Obecnych było około 200 osób. Przemawiali :

Kowalczyk Leopold, wójt gminy - o zjednoczeniu się Narodu,by wspólnymi siłami przeciwstawiać się wrogom, którzy by usiłowali naruszyć granicę Polski. Podkreślił, że organizacją która jednoczy Naród - jest OZN. Wzywał do zapisywania się na członków.

Twardo Stanisław, kierownik Zakładów Drzewnych o konieczności rozbudowy lotnictwa i wzywał do składania ofiar pieniężnych na ten cel. Przypomniał, że społeczeństwo w Hajnówce postanowiło zakupić dla Armii karabin maszynowy, lecz podkreślił, że dotychczas na cel ten wpłynęły ofiary w minimalnej ilości.

Zabdyr Antoni, kierownik szkoły powszechnej, nawiązując do przemówienia Kowalczyka - wzywał do skupiania się w organizacji, wskazanej przez Naczelnego Wodza, którą jest O.Z.N.

W dniu 6.IV b.r. w Bielsku Podlaskim, odbyło się zebranie manifestacyjne społeczeństwa m. Bielska Podl., zorganizowane przez miejscowe koło OZN-u, w lokalu zamkniętym.

Zebranie zagaił dyrektor gimnazjum Chmiel, poruszając w krótkich słowach obecną sytuację, wykazał cel i konieczność pożyczki na "Obronę Przeciwlotniczą". Następnie przemawiał poseł Erdman. W zgromadzeniu wzięło udział 200 osób.

O. N. R.

Kierownik oddziału O.N.R. Ruch Młodych w Brańsku Usakiewicz Kazimierz z chwilą powołania rezerwistów do wojska zaprzestał dalszej działalności swojej na terenie m. Brańska i gminy brańskiej. Wśród członków O.N.R. Ruch Młodych i sympatyków m. Brańska i gminy brańskiej panuje wielki zapał do walki z Niemcami.

S. L.

W dniu 23 ub. m. w Bielsku Podlaskim, odbyło się zebranie członków Stron. Ludowego w liczbie około 15 osób, przeważnie z terenu gminy bielskiej. Ponieważ nie przybyli na zebranie wszyscy kierownicy kół, zarządu powiatowego nie wybrano, natomiast, odbyły się wybory zarządu gminnego, w skład którego weszli : 1/ Romaniuk Jan ze wsi Korzyno, gm. bielskiej - prezes, 2/ Olejnicki Józef z Bielska - sekretarz i 3/ Karczewski Jan ze wsi Hukowicze, gm.bielskiej - wiceprezes, 4/ Siemieniuk Jefim ze wsi Hukowicze - skarbnik.

Akcja zgromadzeniowa w związku z P.O.P.

W dniu 10.IV r.b. w Hajnówce odbyło się zebranie publiczne w związku z Pożyczką Obrony Przeciwlotniczej. Wzięło w nim udział 1000 osób. Przemawiali : Kowalczyk Leopold, wójt gminy, Pater Ja

12

z ramienia PPS., Zabdyr Antoni, kierownik szkoły powszechnej, Mironiuk Adam z ramienia Klas.Zw. Zawod., Twardo Stanisław, zarządca Zakładów Drzewnych.

Tegoż dnia na rynku w Kleszczelach, odbyło się zgromadzenie ludności z terenu miasta i gminy Kleszczele w ilości około 1500 osób, w związku z Pożyczką Obrony Przeciwlotniczej. Po przemówieniach ks. Swerpela Aleksandra, proboszcza parafii rz.-kat., ks. prawosł. Rudeczki Mikołaja i rabina Zelmanowskiego oraz kierownika szkoły powszechnej Misiewicza Zygmunta, utworzono Komitet Pożyczki obejmujący miasto i gminę Kleszczele.

W dniu 30 kwietnia r.b. o godz. 13, w Bielsku Podlaskim, na placu Marszałka Piłsudskiego, odbył się wiec manifestacyjny, w związku z subskrypcją Pożyczki Obrony Przeciwlotniczej.

Przemawiali : Myczkowski Stanisław, Goworski Paweł, Teleszewski Antoni - sekretarz Zw. Zawod. i inni.

Po przemówieniach sformował się pochód organizacji miejscowych i społeczeństwa, który przeszedł ulicami miasta. Obecnych na wiecu i w pochodzie było około 3000 osób.

W dniu 30 kwietnia r.b. w Hajnówce na placu rezerwistów odbył się wiec publiczny zwołany przez lokalny komitet PKO.P. Wzięło w nim udział 4000 osób. Przemówienie wygłosił Kowalczyk Leopold, który zapoznał z przebiegiem akcji subskrypcyjnej P.O.P. w Hajnówce. Do dnia 30 kwietnia r.b. została podpisana pożyczka przez mieszkańców gminy Hajnówka w wysokości 79280 zł. Następnie nawoływał do wpłacania tych którzy dotychczas jeszcze obowiązku nie spełnili. Po nim przemawiał Pater Jan członek PPS. który przedstawił grożące niebezpieczeństwo Polsce ze strony Niemiec i nawoływał do wzięcia udziału przez opieszałych w subskrypcji P.O.P.

W dniu 30 kwietnia r.b. w m. Ciechanowcu został zorganizowany propagandowy wiec i pochód P.O.P. Przemówienie wygłosił adwokat Roman Miszewski. Obecnych było około 1000 osób.

13

Część IV. Sekty religijne.

Negatywne.

14

Część V. Mniejszości narodowe.

Mniejszość rosyjska.

W dniu 10.IV r.b. w sali kina Lux w Hajnówce, odbyło się zebranie członków Rosyjskiego Komitetu Społecznego, oddziału w Hajnówce, w liczbie 26 osób, pod przewodnictwem pełnomocnika Jaśkowa Konstantego.

Na wstępie, zebrani uczcili pamięć współtowarzyszy, poległych w wojnie z bolszewikami - jednominutowym milczeniem.

Następnie, po odczytaniu przez pełnomocnika Jaśkowa sprawozdania ze swej całorocznej działalności, przeprowadzono wybory kandydatów na nowego pełnomocnika i członków komisji rewizyjnej. Na kandydatów zostali wybrani : Leszczyński Paweł, Nikulin Aleksander, Stiaszkin Jan, Mostowoj Dymitr, Toporkow Michał i Gubin Szymon. Na pełnomocnika, wysuwana jest kandydatura Leszczyńskiego Pawła. Przebieg spokojny. Spraw politycznych nie poruszano.

Mniejszość ukraińska.

Emigranci ukraińscy, zamieszkali na terenie Hajnówki, po ogłoszeniu autonomii Rusi Podkarpackiej wyrażali zadowolenie, że Niemcy stworzą niepodległą Ukrainę i emigracja będzie mogła wrócić do swych rodzin.

Ostatnio, jak zauważono, nastąpiło pewne obawy spowodowane naprężeniem stosunków z Niemcami, że w razie wojny - zostaną internowani w obozach. Zachowują się jednak spokojnie.

Mniejszość żydowska.

Życie polityczne.

W dniu 28 kwietnia r.b. w Siemiatyczach / sjoniści - ogólni, zorganizowali odczyt, który wygłosił przybyły z Palestyny Szamira Linkus w lokalu szkoły żydowskiej, na temat " Obecna sytuacja w Palestynie". Obecnych na odczycie było około 200 osób.

Życie kulturalno- oświatowe.

W dniu 12 kwietnia r.b. w Bielsku Podlaskim, w lokalu Linas Chacedek, została otwarta wystawa obrazów sztuki żydowskiej, wykonanych przez artystę malarza Wilfa Witala Kapłańskiego, zamieszkałego w Bielsku Podlaskim. Dochód z wystawy przeznaczono na dalsze studia Kapłańskiego.

Życie gospodarcze.

W dniu 22 kwietnia r.b. w organizacji Gemilus Chesed w Milejczycach, na zebraniu członków, wybrano nowy zarząd, w skład którego weszli : Sruba Abram - prezes, Boliński Mowsza - skarbnik, Szwarc Srul - sekretarz, Zyndel Salomon, Dancygier Moszko, Wajnsztejn Fiszel, Rapoport Fajwel - członkowie zarządu.

Kasa liczy obecnie 129 członków i rozporządza kapitałem 5460 zł.

Życie zawodowe. Negatywne.

Życie sportowe. Negatywne.

Wiara.

W dniu 9 kwietnia r.b. w Bielsku Podlaskim, pod przewodnictwem

Szychmana Lejby, odbyło się zebranie społeczeństwa żydowskiego m. Bielsks, w ogólnej liczbie około 200 osób, w związku z Pożyczką Obrony Przeciwlotniczej. Po przemówieniach : Bandasa - rabina, Tykockiego Chany, Eksztejna Kuszela i Kosarskiego Lejby, zebrani uchwalili rezolucję : " Ludność żydowska m. Bielska Podlaskiego subskrybuje Pożyczkę Obrony Przeciwlotniczej jak jeden mąż i jak zawsze jest gotowa nieść niezbędne ofiary za całość i Niepodległość kraju - Polski.

W dniu 22 kwietnia r.b. w Brańsku, odbyło się zebranie członków Zw. Rzem. Żydów, na którym prezes związku Trus i sekretarz Łaźnik - wzywali zebranych do subskrypcji Pożyczki Lotniczej. Trus podkreślił w przemówieniu, że osobiście będzie chodził po mieszkaniach członków i sprawdzał, czy wszyscy spełnili swój obowiązek.

W dniu 23 kwietnia r.b. członkowie towarzystwa " Centos" w Bielsku wybrali na zebraniu - nowy zarząd, w skład którego weszli : Muzykant Szaja, Barchat Fejga, Pikucka Rachela, Kapłańska Mara, Goldwajc Efroim, Małamed Jacha i Wolsan Sara. Obecnych na zebraniu było około 90 osób. Przebieg spokojny.

4

16

STA POWIATOWY
lski Podlaski

r. B.42

cyjne sprawozdanie
czno-polityczne za
ąc maj 1939 r.

Bielsk Podl., dnia 5 /VI 1939 r.

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/ Wydział Społeczno-Polityczny/

MODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY D. G. K. IX
Dnia 7 CZER. 1939 19 r. Przydział
Załączników
L. dz. 84233

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc maj 1939 r. przedkładam.-

ANOTOWANO
9/VI 39

Za Starostę Powiatowego
STAROSTA POWIATOWY
J. Olszewski

Otrzymują do wiadomości:

owództwo Okręgu Korpusu Nr.IX
odzielny Referat Informacyjny
w Brześciu n.B.

an Starosta Powiatowy w Białymstoku
" " " w Ostrowi - Maz.
" " " w Wysoko- Maz.
" " " w Wołkowysku
" " " w Brześciu n.B.
" " " w Prużanie
" " " w Siedlcach
" " " w Sokołowie

17

CZĘŚĆ I. Sytuacja o g ó l n a.

Działalność polityczna w m. maju b.r. wyczerpywała się obchodami 1-szo majowym i obchodem "Święta Ludowego" w dniu 28 maja b.r., zorganizowanymi przez PPS.CKW. i S.L. Ramy tych obchodów były bardzo skromne i sprowadzały się do odbycia zgromadzeń w lokalach zamkniętych.

Życie społeczno-polityczne nie nastręczyło poza tym żadnych spostrzeżeń. Nastroje ludności są dobre i patriotyczne. Zgromadzenia przy udziale posłów i senatorów nie odbywały się.

18

Część II. Przegląd prasy.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wchodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy prasowe -

19

Część III. Polski ruch polityczny.

O. N. R.

Kierownik oddziału ONR. Ruch Młodych - w Brańsku, otrzymał pismo z zarządu okręgowego w Sokołowie Podlaskim, by w związku z obecną sytuacją polityczną - koło zaprzestało wszelkiej działalności. Obecnie koło ONR. w Brańsku - żadnej akcji nie przejawia.

S. L.

W dniu 7 maja r.b. instruktor powiatowy S.L. Olejnicki z Bielska Podlaskiego, był we wsi Granne, gm. Ciechanowiec, gdzie z członkami S.L. omawiał zorganizowanie obchodu " Święta Ludowego" w dniu 28 maja r.b.

Dla omówienia sprawy obchodu " Święta Ludowego" w dniu 21 maja r.b. przyjeżdżał do Bielaka, wiceprezes sekretariatu wojewódzkiego S.L. Praga z Białegostoku. Postanowiono zorganizować obchód w Bielsku Podlaskim. Praga równocześnie zebranym członkom S.L. wyjaśniał obecną sytuację polityczną i wzywał do jednoczenia się pod sztandarem S.L.

W m. Bielsku Podlaskim odbyło się w dniu 28 maja b.r. zgromadzenie publiczne w lokalu, zorganizowane przez S.L. w ramach obchodu " Święta Ludowego". Na zebraniu przybyło 170 osób. W tym znaczna część członków PPS.CKW. i TUR. Przewodniczył Wacław Sieklucki - prezes Zarządu Powiatowego S.L. Dłuższe przemówienie wygłosił Kerboński Stefan tymczasowy prezes S.L. na województwo białostockie. Treść przemówienia zawierała zarys historyczny ruchu ludowego w czasie powstań narodowych, wojny polsko-bolszewickiej i po wojnie, oraz rolę jaką S.L. z Wincentym Witosem odegrało w roku 1920, jak również w wypadkach majowych 1926 r. Podkreślił negatywny stosunek S.L. do przewrotu majowego i wprowadzonego następnie systemu rządzenia. Rolę b. BBWR i OZN. ocenił jako czynnika ujemnego w rozwoju życia państwowego. Wreszcie dłuższy ustęp poświęcił międzynarodowej sytuacji politycznej, oraz zaborczości Hitlera w stosunku do Polski.

Na zakończenie wzniósł okrzyk na cześć Polski Ludowej i Witosa. Przemawiał jeszcze Falkiewicz Tadeusz miejscowy działacz PPS.CKW. używając do solidarności chłopsko-robotniczej. Przed rozwiązaniem zgromadzenia uchwalona została rezolucja treści następującej :

" Chłopi powiatu Bielsk-Podlaskiego zebrani na Święcie Ludowym w Bielsku Podlaskim uchwalają co następuje:

Chłopi, będący naturalnymi gospodarzami Kraju,mimo wszelkich zastrzeżeń, jakie mają do obecnego systemu rządzenia, poczuwają się do odpowiedzialności za losy państwa, które jest czemś ważniejszem i czemś trwalszem od przejściowych rządów i systemów rządzenia.

To też wobec naprężonej sytuacji międzynarodowej, grożącej każdej chwili wybuchem, wobec zuchwałych żądań wysuniętych przez Hitlera pod adresem Polski, chłopi oświadczają, iż jak w r.1920 gotowi są stanąć w pierwszych szeregach dla obrony granic i interesów Polski przed takusami zewnętrznymi.

Rozumiejąc iż sprawa obrony państwa spycha z konieczności na dalszy plan wiele zagadnień życia wewnętrznego, muszą jednak chłopi stwierdzić, że właśnie w obliczu niebezpieczeństwa zewnętrznego jest palącą koniecznością :

20

Wyjście poza ramy dotychczasowego systemu rządzenia przez powołanie rządu zaufania narodowego, zmianę ordynacji wyborczej do izb ustawodawczych - oraz całkowita i powszechna amnestia dla politycznych działaczy ludowych.

PPS. CKW.

Urządziła obchód pierwszomajowy. Sprawozdanie specjalne złożone zostało we właściwym czasie.

21

Część IV. Sekty religijne.

Wyznanie prawosławne.

Ks. Wiszniewski Włodzimierz, proboszcz parafii prawosławnej w Orli, otrzymał zawiadomienie od swoich władz, że zostaje przeniesiony z Orli.

Rozpoczął on zaraz starania, polegające na zbieraniu podpisów od parafian do podań, by go pozostawiono na miejscu.

W dniu 17 maja r.b. przybył nowy ksiądz prawosławny dla objęcia parafii w Orli.

Ks. Wiszniewski, za pośrednictwem zaufanych osób, zaczął rozpowszechniać po terenie parafii wersje, że przybyły ksiądz jest polakiem, nabożeństwa w cerkwi będzie odprawiał po polsku by zniechęcić parafian do nowego proboszcza.

Wśród miejscowego nauczycielstwa Wiszniewski opowiadał, że nowy ksiądz nie włada zupełnie językiem polskim, a naukę religii w szkołach będzie prowadził w języku rosyjskim.

Wpaja w parafian, by zachowali mowę swoją i utrzymali ją u dzieci swoich, gdyż tu nie jest ziemia Polska, a ukraińska i musi być w przyszłości Ukraina.

W rozmowie z zaufanymi osobami, ks. Wiszniewski narzeka na władze polskie i ostrzega, by polakom nic wierzyć, strzec się tych ludzi z pośród prawosławnych, którzy żyją w bliższych stosunkach z polakami, gdyż oni donoszą o wszystkim policji. Na podstawie takich donosów i on ks. Wiszniewski - został z Orli usunięty.-

---

22

Część V. Mniejszości narodowe.

Mniejszość rosyjska.

W dniu 21 maja r.b. w Hajnówce, odbyło się zebranie członków Rosyjskiego Komitetu Społecznego, na którym omawiano działalność za czas ubiegły, wybór delegata na zjazd do Warszawy na dzień 28 i 29 maja r.b., oraz odczytywano okólnik w sprawie stosunku emigrantów do służby wojskowej i wyjaśniano, że emigranci nie podlegają poborowi do wojska polskiego. Na delegata wybrano pełnomocnika Leszczyńskiego Pawła. Obecnych na zebraniu było 16 członków.

Mniejszość białoruska:

W dniu 21 maja r.b. z cerkwi prawosławnej w Maleszach, gminy Wyszki w czasie nabożeństwa, kazanie w języku polskim zostały wyprowadzone przez swych rodziców dzieci szkolne.

Cerkiew w Maleszach dawniej była kościołem unickim. Ostatnio zaczęły krążyć pogłoski, że cerkiew ta ma być spowrotem oddana unitom. Ludność prawosławna, przejąwszy się tą wiadomością, zaczęła głośno wypowiadać, że nigdy nie zmieni swej wiary, nie pozwoli również i dzieciom na zmianę religii i cerkwi nie odda.

Gdy w cerkwiach zostały wprowadzone kazania w języku polskim i gdy ks. Kulczycki rozpoczął kazanie po polsku, ludność prawosławna zaczęła komentować to jako wstęp do odebrania jej cerkwi. Rodzice dzieci szkolnych wyznania prawosławnego wstrzymali dzieci od uczęszczania do cerkwi na nabożeństwa, a szczególnie na kazania w języku polskim.

W dniu 21 maja, nauczycielka szkoły powszechnej z Maleszy przyprowadziła do cerkwi 14 dzieci wyzn. prawosł. Wówczas obecne w cerkwi kobiety uradziły usunąć dzieci z cerkwi i do tego zaofiarowały się Szumikowska Pareskiewa i Wróblewska Anna, obie z Maleszy, które dzieciom kazały wyjść i nie słuchać polskiego kazania.

Wymienione przyznały się do usunięcia dzieci, tłumacząc, że uczyniły to z własnej woli, nie namawiano przez nikogo, w rozumieniu, że bronią religii, przy czym oświadczyły, że nie wiedziały iż wygłaszanie kazań w języku polskim jest nakazane wyższych władz duchownych prawosławnych, a wersja o odebraniu cerkwi jest tylko zmyśloną.

Życie polityczne.

W zgromadzeniu publicznym w dniu 1 maja r.b.,zorganizowanym w lokalu przez MKR. PS. w Bielsku Podlaskim, brali udział i członkowie Bundu oraz żydowskich związków zawodowych, w liczbie około 200 osób. Na zgromadzeniu tym przemawiali :

Przedstawiciel Bundu Lew z Białegostoku o znaczeniu dnia 1 maja dla robotnika oraz scharakteryzował sytuację polityczną. Popierał subskrypcję pożyczki lotniczej.

Waserman Berko z Bielska, również z ramienia Bundu, określał w swoim przemówieniu przychylny stosunek Rządu do żydów.

W Brańsku członkowie Bundu w dniu 1 maja urządzili akademię. Na akademii przemawiali : Susel Pesza i Saperesztejn Alter o znaczeniu dnia 1 maja dla klasy robotniczej. Na akademii było około 70 osób.

W dniu 6 maja r.b. w Bielsku Podlaskim, staraniem Bundu, odbyło się zgromadzenie przedwyborcze do Rady Miejskiej w Bielsku . Obecni byli członkowie Bundu, związków zawodowych i rzemieślnicy żydzi, w ogólnej liczbie około 300 osób. Przemawiali : Perelsztejn Josel i Mełamed Icko - nawołując do głosowania na kandydatów, wystawionych do wyborów przez Bund i związki zawodowe.

23

W dniu 12 maja r.b. w Bielsku odbyło się zgromadzenie przedwyborcze do Rady Miejskiej, zwołane przez Żydowską Socjalist. Partię Rob. " Poalej Sjon". Obecnych było około 50 osób. Przemawiali Sztern Mojżesz i Klestin Mojżesz.

W dniu 13 maja odbyło się zebranie przedwyborcze, zorganizowane przez Bund i Związek Rzemieślników. Obecnych na zgromadzeniu było około 500 osób. Przemawiali Goldfarb Josel nauczyciel z Bielska i Blum Abram z Warszawy. Blum w przemówieniu scharakteryzował grożące niebezpieczeństwo ze strony Hitlera i prosił o przyjmowanie do pracy młodzież żydowską, wydalaną z Niemiec.

W tymże dniu w Bielsku odbyło się zgromadzenie przedwyborcze, zwołane przez organizację sjonistyczną. Obecnych było około 500 osób.

Także zgromadzenia przedwyborcze odbyły się w dniu 13 maja r.b. w Brańsku, zorganizowane przez :

Bund - mówcy przemawiali na temat wyborów i wzywali do głosowania na kandydatów Bundu. Obecnych 50 osób.

Poalej Sjon - lewicę. Mówcy tej organizacji przemawiali o znaczeniu wyborów samorządowych. Obecnych na zgromadzeniu było 30 osób.

W dniu 27 maja r.b. w Bielsku, staraniem organ. sjonistycznej, odbyło się zgromadzenie protestacyjne przeciw "Białej Księdze" Obecnych na zgromadzeniu było około 800 osób.

W dniu 22 maja r.b. na znak protestu przeciw "Białej Księdze" żydzi w Narwi, zamknęli wszystkie sklepy swoje na czas od godziny 15 do 17. Porządek i spokój zakłócony nie był.

Życie kulturalno - oświatowe.

W dniu 27 maja r.b. w Ciechanowcu, zespół amatorski, pod kierownictwem Gurwicza z Białegostoku, urządził przedstawienie na którym obecnych było około 100 osób.

W dniu 27 maja r.b. odbyło się walne zebranie członków biblioteki "Tarbut" w Drohiczynie, na którym wybrano nowy zarząd w osobach :

1/ Reznik Abram - prezes, 2/ Awol Chaim - wprezes, 3/ Rubinsztejn Srajna - sekretarz, 4/ Pencak Rywka - skarbniczka. Na zebraniu obecnych było około 50 osób.

24

ARSTA POWIATOWY
elski Podlaski

Nr. B.42

cyjne sprawozdanie
czno-polityczne za
ąc czerwiec 1939 r.

Bielsk Podl., dnia /VII 1939 r.

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno-Polityczny/

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc czerwiec 1939 r. przedkładam.-

STAROSTA POWIATOWY

w.z.

/ St. Myczkowski/
Wicestarosta

Otrzymują do wiadomości:

ądztwo Okręgu Korpusu Nr.IX
dzielny Referat Informacyjny

w Brześciu n.B.

Starosta Powiatowy w Białymstoku
" " w Ostrowi - Maz.
" " w Wysoko-Maz.
" " w Wołkowysku
" " w Brześciu n.B.
" " w Prużanie
" " w Siedlcach
" " w Sokołowie

SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY D. O. K. IX
Dnia 7 LIP 1939 19 r. Przydział
Załączników
L. dz. 10285

ZANOTOWANO

25

Część I. Sytuacja o g ó l n a.

W ciągu miesiąca sprawozdawczego działalności organizacyjnej i propagandowej stronnictw politycznych nie notowano.

Akcja społeczna wyraziła się natomiast dwoma uroczystościami urządzonymi na szerszą skalę przez organizacje spółdzielcze, oraz imponującą uroczystością wręczenia wojsku ufundowanych przez młodzież szkolną i nauczycielstwo dwóch karabinów maszynowych.-

---

26

Część II. Przegląd p r a s y.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wychodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy prasowe -

27

Część III. Polski ruch polityczny.

O.Z.N.

W dniu 16.VI b.r. w m. Ciechanowcu, odbyło się zebranie organizacyjne, pod przewodnictwem miejscowego adwokata Miszewskiego Romana. Obecnych na zebraniu było około 65 osób. Na członków OZN-u podpisało deklaracje 45 osób. Inicjatorem zorganizowania koła był Miszewski. Zarząd koła narazie nie został wybrany.

R ó ż n e społeczne.

W dniu 11 czerwca b.r. przebywał w Hajnówce Pan Minister Rolnictwa i Reform Rolnych Juliusz Poniatowski i wziął udział w poświęceniu sklepu spółdzielczego. Pan Minister został powitany Hymnem Narodowym, po czym przyjął raport od poszczególnych organizacyj, następnie przy dźwiękach orkiestry robotniczej oddziały przemaszerowały do kościoła. Po nabożeństwie nastąpiłp poświęcenie sklepu spółdzielczego. Dyrektor Zakładów Drzewnych w Hajnówce inż. Twardo Stanisław w kilku słowach określił znaczenie spółdzielnżości. Pan Minister Poniatowski w krótkich słowach omówił znaczenie spółdzielczości z punktu widzenia społecznego i obronności Państwa. Następnie odbyła się akademia w Domu Leśnika. Na poświęceniu spółdzielni było około 1500 osób, zaś na akademii około 500 osób.

Tegoż dnia w Bielsku Podlaskim odbyło się poświęcenie elewatora zbożowego, na które przybył Pan Minister Rolnictwa i Reform Rolnych Juliusz Poniatowski i Pan Wojewoda Białostocki Henryk Ostaszewski. Na poświęceniu byli przedstawiciele różnych organizacji i społeczeństwa oraz zebrana publiczność w liczbie około 2.000 osób. Były poseł Henryk Massing złożył sprawozdanie z całokształtu budowy elewatora. Poseł na Sejm Alfons Erdman jako prezes OTO.i KTRI odczytał referat z dokonanych prac i uzyskanych osiągnięć organizacyj rolniczych. Pan Minister Poniatowski wyjaśnił cele i zadania spółdzielczości w czasie pokoju i wojny, oraz wyraził zadowolenie z dotychczasowych wyników pracy rolniczo-gospodarczej w powiecie.

W dniu 18.VI b.r. w Bielsku Podlaskim, odbyło się uroczyste wręczenie 35 Pułkowi Piechoty sprzętu wojennego w postaci 2 karabinów maszynowych, ufundowanych przez Nauczycielstwo i Młodzież Publ. Szkół Powsz. powiatu bielskiego.

Na uroczystości obecny był Dowódca O.K.IX Generał Kleberg. Na uroczystość przybyło społeczeństwo m. Bielska i okolic - razem około 5000 osób.

Okolicznościowe przemówienie wygłosili :

Inspektor szkolny obwodu bielskiego - Radwański i nauczyciel Szkoły Powszechnej z Bielska Szostkiewicz. Na przemówienia odpowiedział Generał Kleberg.

Dzieci Szkół Powszechnych wykonały szereg pokazów i ćwiczeń rytmicznych i gimnastycznych, inscenizacji i pieśni.

Przebieg uroczystości był podniosły.

Czędć IV. Sekty religijne.

Negatywne.

29

Część V. Mniejszości narodowe.

Mniejszość rosyjska.

W dniu 3 czerwca r.b. w Hajnówce, w mieszkaniu pełnomocnika Rosyjskiego Komitetu Społecznego - oddział w Hajnówce, odbyło się zebranie członków tegoż Komitetu. Na zebraniu pełnomocnik Leszczyński zdawał sprawozdanie z przebiegu zjazdu delegatów RKS. w Warszawie, a następnie omawiał rolę emigrantów rosyjskich w Polsce, zaznaczając, że każdy emigrant jest gościem w Polsce i dlatego zachowanie się każdego z nich powinno być xxxx bez zarzutu. Omawiał poza tym sprawy gospodarcze i kształcenia dzieci. Na zebraniu było 20 osób.

Mniejszość żydowska.

Życie polityczne:

W dniu 5 czerwca r.b. w Brańsku, oddział Ligi Pomocy Pracującej Palestyny, urządził zebranie członków, na którym przybyły z Palestyny Grodzieński Aron wygłosił odczyt na temat :"Palestyna w rozwoju". Obecnych było 80 osób.

W dniu 7 czerwca r.b. w Bielsku Podlaskim, odbyło się zebranie członków " Poalej Sjon" prawicy, pod przewodnictwem Gejklina Josela, na którym omawiano wybór delegata na 21 Kongres Sjonistyczny, mający odbyć się w Szwajcarii. Delegata nie wybrano. Przyczyny nie znane. Na zebraniu było 20 osób.

W dniu 9 czerwca r.b. w Hajnówce, w szkole hebrajskiej "Tarbut", przybyły z Palestyny Grodzieński, wygłosił odczyt, w którym scharakteryzował życie Żydów w Palestynie i krzywdę, jaką Żydom wyrządziła " Biała Księga". W czasie przemówienia, znajdujący się na sali rewizjoniści wszczęli tumult, który jednak wkrótce został zlikwidowany. Na zebraniu było 40 osób.

Takiż odczyt został wygłoszony w dniu 10 czerwca r.b. przez Grodzieńskiego w Bielsku Podlaskim, na którym Grodzieński wzywał do licznego zapisywania się na członków organizacji sjonistycznej i wzięcia udziału w wyborach delegata na 21 Kongres Sjonistyczny. Obecnych na odczycie było około 300 osób.

W dniu 17 czerwca r.b. w Ciechanowcu, staraniem stowarzyszenia " Tarbut" odbyła się akademia ku czci poległego w Palestynie Szlomy Ben Josefa. Obecnych na akademii było 300 osób.

Takaż akademia odbyła się w dniu 17 czerwca r.b. w Siemiatyczach, zorganizowana przez Sjinistów Rewizjonistów. Okolicznościowe przemówienie wygłosili Mandebaum Mojżesz i Abram z Siemiatycz. Obecnych było 70 osób.

W dniu 17 czerwca r.b. w Siemiatyczach, staraniem organizacji " Hehaluc Pioner " wygłoszony został odczyt o obecnej sytuacji w Palestynie i możliwości ich na przyszłość, przez członka Centr. Komitetu Szpitzmana Lejbę. Obecnych było 200 osób.

W dniu 18 czerwca r.b. w Hajnówce, staraniem stowarzyszenia młodzieży żydowskiej " Bejtar" urządzona została aka-

30

dzia ku czci poległego w Palestynie Ben Josefa. O okolicznościach, w jakich zginął Ben Josef, jego życiorysie i o żydach bohaterach w walce nad odzyskaniem niepodległości Palestyny - przemawiali : Markus Jakub, Hirsz Hajnt i Krasniański Wolf. Obecnych było około 100 osób.

Prasa mniejszościowa:

Miejscowej prasy mniejszościowej nie ma.

Życie kulturalno - oświatowe:

Negatywne.

Życie gospodarcze.

W dniu 3 czerwca r.b. w Hajnówce, odbyło się zebranie członków stowarzyszenia "Gemilus Hesed" na którym poza sprawozdaniem z dorocznej działalności, wybrano nowy zarząd w osobach: Rubinsztejna Chaima - prezes, Jabłonowicza Szaja - wprezesa, Czernera Mojżesza - sekretarza i buchalt., Gemilus Hesed w Hajnówce obecnie obraca gotówką w sumie 3000 zł.
Obecnych na zebraniu było około 40 osób.

Życie zawodowe - negatywne.

Życie sportowe :- negatywne

V a r i a : - nie notowano.

31

...STA POWIATOWY
...lski Podlaski

...r. B.42

...cyjne sprawozdanie
...czno-polityczne za
...ąc lipiec 1939 r.

Bielsk Podl., dnia 4 /VIII 1939 r.

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno-Polityczny/

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc lipiec 1939 r. przedkładam.-

STAROSTA POWIATOWY
St. Myczkowski
Wicestarosta

Otrzymują do wiadomości :

Dowództwo Okręgu Korpusu Nr.IX
Samodzielny Referat Informacyjny

w Brześciu n.B.

Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku
" " " w Ostrowi - Maz.
" " " w Wysoko-Maz.
" " " w Wołkowysku
" " " w Brześciu n.B.
" " " w Prużanie
" " " w Sokołowie
" " " w Siedlcach

ZANOTOWANO

Sti 9/VIII 39 Rzpr.

SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY D. O. K. IX
Dnia 8 SIERP. 1939 r. Przydział
Załączników
L. dz. 12168
Kt IV

32

Część I. Sytuacja ogólna.

W miesiącu sprawozdawczym za wyjątkiem O.Z.N. inne ugrupowania polityczne powstrzymały się od jakiejkolwiek działalności. O.Z.N. odbył dwa zebrania publiczne z udziałem posłów i senatorów, na czym wyczerpywała się jego działalność.

Życie społeczne ze względu na okres wakacyjny i roboty polne z powodu żniw było zupełnie nieznaczne, a przejawiło się tylko w okresie " tygodnia morza".

33

Część II. Przegląd prasy.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wychodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy pracowe -

U w a g a : W związku z poleceniem Urzędu Wojewódzkiego z dnia 17.V 1939 r. Nr. PN.207/39 donoszę, że w zestawieniu cyfrowym nadchodzącej na teren powiatu prasy zagranicznej, przedłożonym Urzędowi Wojewódzkiemu w dniu 24 maja b.r. za Nr. 40/Tjn. zmiany nie zaszły.

34

Część III. Polski ruch polityczny.

O.Z.N.

W dniu 2 b.m. w Hajnówce, odbyło się w lokalu zamkniętym zgromadzenie publiczne przy udziale senatora Łazarskiego Michała i Erdmana Alfonsa. Zgromadzenie zwołane zostało przez miejscowe koło OZN-u. Przemawiali : Senator Łazarski zapoznając z przebiegiem polityki polskiej od chwili odzyskania Niepodległości, naświetlił przyjazne stosunki Polski z Francją i Anglią, scharakteryzował zaborcze dążenia Niemiec, sytuację w Niemczech pod względem gospodarczym, wyjaśnił zachłanne i zaborcze postępowanie Niemców. W zakończeniu wyraził przekonanie, że całe społeczeństwo polskie stanie jak jeden mąż z bronią na rozkaz Naczelnego Wodza i nie tylko będzie bronić obecnych granic, ale odbierze Niemcom znajdujące się w ich posiadaniu - ziemie rdzennie polskie. Przemówienie senat. Łazarskiego - było hucznie oklaskiwane.

Poseł Erdman - scharakteryzował sytuację gospodarczą w Polsce, wysiłki i dorobek Narodu Polskiego, naświetlił ostatnie wypadki z Niemcami, podkreślając z naciskiem, że Naród Polski - od Bałtyku odepchnąć się nie da. /500 osób/.

W tymże dniu, w Białowieży, w lokalu zamkniętym odbyło się takież zgromadzenie, zwołane przez miejscowy oddział ZPZZ., na którym senator Łazarski i poseł Erdman - wygłosili przemówienia o obecnej sytuacji w Polsce i za granicą. Obecnych było około 600 osób.

35

Część IV. Sekty religijne.

Wyznanie prawosławne.

W dniu 19 lipca b.r. przybył do Bielska Biskup prawosławny Tymoteusz.

Następnego dnia w godzinach rannych został oficjalnie powitany w cerkwi przez dziekana ks. Mikołaja Żukowa. Powitanie i odpowiedź Biskupa odbyły się w języku polskim. W cerkwi w czasie tej ceremonii i na nabożeństwie było koło 200 osób. Część obecnych wyrażała z tego swoje niezadowolenie w formie dość głośnych uwag i szeptów zakłócających powagę ceremonii powitania. W godzinach przedpołudniowych Biskup złożył mi oficjalną wizytę, poczym niezwłocznie go rewizytowałem.

Następnie odbyła się zwołana przez dziekana Żukowa konferencja duchowieństwa prawosławnego z całego powiatu. Oprócz duchownych zaproszono i wzięło udział około 20 osób prawosławnych z pośród cywilnego społeczeństwa.

W konferencji wziąłem udział w charakterze gościa. Był również i Inspektor Szkolny.

Poruszane były przez Biskupa sprawy :

1/ Stowarzyszenia polaków prawosławnych,

2/ Używania języka polskiego w nauczaniu religii prawosławnej.

3/ Wprowadzenia do cerkwi kalendarza nowego stylu.

Wszystkie trzy poruszone zagadnienia omówił obszernie traktując je jak najbardziej życzliwie, kładząc nacisk na to, że Polski Kościół Prawosławny znajduje oparcie i wiąże swoją egzystencję z Państwowością Polską i że kultura polska powinna mieć swobodny dostęp do cerkwi prawosławnej. Co do wprowadzenia kalendarza nowego stylu zastrzegł się iż uzależnione to jest od uchwały soboru Biskupów, który niebawem ma się odbyć.

Następnie odbył się wspólny posiłek w czasie którego wy-

głoszono kilka grzecznościowych przemówień podnoszących jeszcze raz poruszone już poprzednio kwestie. Wszystkie przemówienia i rozmowy odbywały się wyłącznie w języku polskim.

Dnia 20 b.m. w godzinach rannych Biskup Tymoteusz odjechał samochodem do Białegostoku.

37

Część V. Mniejszości narodowe.

Żydzi

Życie polityczne:

1/ W dniu 2 lipca - w Kleszczelach odbyło się zebranie Sjon. Rewizjonistów, na którym delegat z Hajnówki Grazniański Wolf wygłosił przemówienie na temat " Dziś i jutro Palestyny: Mówca scharakteryzował Palestynę jako kraj Żydów, któr. trzeba siłą odebrać i w tym celu zachęcał młodzież -do przygotowania się do walki. Obecnych było około 30 osób.

2/ W dniu 8 lipca r.b. w Ciemiatyczach, Sjoniści Rewizjoniści urządzili akademię żałobną dla uczczenia pamięci Tehodora Herzla. Udział w akademii brali : Mendelbaum Abram, Mendelbaum Mojżesz i Tenebaum Anne z Białegostoku. W czasie przemawiania okolicznościowego Mendelbauma Mojżesza, w chwili, gdy wywarł się on " przez ze szmatą czerwoną", obecni na zebraniu członkowie "Haszomer Hacair" wszczęli krzyk, wołając "Precz z faszystami, niech żyje sztandar czerwony". Do członków "Haszomer Hacair-u przyłączyli się członkowie " Bundu" . Trwało to krótką chwilę, poczym dalsza akademia odbyła się spokojnie. Obecnych było około 400 osób.

3/ W dniu 22 lipca r.b. w Olechanowcu " Liga Pomocy Pracującej Palestyny" zorganizowała odczyt, wygłoszony przez delegatkę z Warszawy Bejlę Rzotnicką, na temat : " Droga do celu". Mówiła ona ostatnie wydarzenia w Palestynie, zachęcała do licznego udziału w wyborach do XXI Kongresu i oddania głosów na listę nr. 5- Bloku Pracującej Palestyny. Obecnych na odczycie było około 100 osób, przeważnie młodzieży.

4/ W dniu 22 lipca r.b. w Bielsku Podl., staraniem żydowskiej partii robotniczej " Całej Sjon" prawica, odbył się odczyt, wygłoszony przez Chwielnika Mojżesza z Białegostoku na temat wyborów do XXI Kongresu Sjonistycznego. Ponadto mówca

omówił obecną sytuację polityczną, oraz " Białą Księgę" która ograniczyła emigrację Żydów do Palestyny. Obecnych było około 60 osób.

5/ W dniu 22 lipca r.b. w Siemiatyczach, staraniem Hehaluc Pionier, odbyło się zebranie przedwyborcze, na którym Sztenberg i Wilczyk - wygłosili przemówienie na temat : "Czego żądamy od 21 Kongresu Sjonistycznego". Obecnych było 60 osób.

6/ W dniu 23 lipca r.b. w Bielsku Podlaskim, Białowieży, Brańsku, Ciechanowcu, Drohiczynie, Hajnówce, Milejczycach, Narewce, Narwi i w Siemiatyczach - odbyły się wybory delegatów do 21 kongresu Sjonistycznego.

Oddano głosy na listy :

Nr. 1 - ogólnej organizacji sjonistycznej - głosów 290

Nr. 2 - odłamu sjonistów ogólnych " Welt Ferband Algemeina Cyjoni" - głosów - ń

Nr. 3 - Mizrachi - głosów 359

Nr. 4 - odłamu sjonistów rewizjonistów " Juden Sztat" głosów 37

Nr. 5 - Bloku Pracującej Palestyny - głosów 1330

Nr. 6 - Poalej Sjon lewicy - głosów 79

Nr. 7 - młodzieży sjonistycznej " Chaluc Haklali Cyjon"-gł. -11

6 głosów było nieważnych.

Przebieg wyborów spokojny.

Życie kulturalno oświatowe:

W dniu 26 lipca r.b. w Białowieży odbyło się walne zebranie członków stowarzyszenia " Tarbut" na którym dokonano wyboru nowego zarządu. W skład nowego zarządu weszli : 1/ Alkon Samuel - prezes, 2/ Tabacznik Salmon - wprezes, 3/ Stawski Libert - skarbnik i 4/ Malecki Froim - sekretarz. Obecnych na zebraniu było 64 osoby.

V a r i a :

W związku z zatrzymaniem i osadzeniem w M.O. Szulklapera jonesa z Milejczyc, żydzi w Milejczycach - podejrzewają rabina Liwszyca, że on przyczynił się do osadzenia w M.O. Szulklapera

i wszczęli przeciwko niemu akcję, chcąc zmusić go do poczynienia starań o zwolnienie Szulklapera z M.O. Wobec tego że Liwszyc kategorycznie odmówił niektórzy żydzi zaczęli agresywnie występować i przeszkadzać Liwszycowi w nabożeństwach w bożnicy.